

Kitabları əl-əl gəzən Şəmistan Nəzirli

Onu nəvazişlə “jurnalistikamızın generalı” adlandırırlar

Yazdıqlarının sevə-sevə oxunması nəinki hər jurnalistə, heç hər yazıçıya da nəsib olan xoşbəxtlik deyil. İnamla deyə bilərik ki, ağsaqqal yazıçı-publisist Şəmistan Nəzirli məhz belə qələm sahiblərindəndir. Ömrünün 83-cü ilində də söz meydanında cövlanını davam etdirir.

...Şəmistan Əmiraslan oğlu Nəzirli 1942-ci il avqustun 12-də Qərbi Azərbaycanın Loru nahiyəsinin Yuxarı Körpülü kəndində anadan olub. Əslən qazaxlıdır. Burada kənd məktəbinin 8-ci sinfini bitirdiyi il ailəlikə Azərbaycana köçüblər. Dəvəçi şəhərində (indiki Şabran) orta məktəbi bitirib. 5 saylı Bakı texniki-peşə məktəbinə daxil olub. Sovet Ordusu sıralarında xidməti borcunu yerinə yetirdikdən sonra ADU-nun jurnalistika fakültəsində təhsil alıb. Əmək fəaliyyətinə API-nin çoxtirajlı qəzetində ədəbi işçi kimi başlayan Şəmistan Nəzirli 1973–1991-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkətində hərbi vətənpərvərlik redaksiyasında redaktor, şöbə müdiri olub.

Artıq 70 ilə yaxındır ki, Şəmistan Nəzirli dövrü mətbuatda oçerk, hekayə və publisist məqalələri ilə müntəzəm çıxış edir. Səməd Vurğun dünyası və azərbaycanlı sərkərdələrin taleyi uzun illər onun ədəbi-publisist fəaliyyətinin əsas mövzusu olub. Tərtib etdiyi general-leytenant Əliağa Şıxlınskinin “Xatirələrim” kitabı 1984-cü ildə “Azərnəşr” tərəfindən Azərbaycan və rus dillərində kütləvi tirajla buraxılıb və böyük maraqla qarşılanıb.

Mən illər əvvəl Şəmistan müəllimin əl-əl gəzən “Vurğun keçib bu yerlərdən”, “Vurğun ömrü”, “Qərribə talelər”, “Əfsanəvi Mixaylo” kitabları ilə tanış olmuşam. Daha sonralar “Qoridən gələn qatar”, “Qacarlar”, “Cümhuriyyət generalları” kimi gözəl bədii-sənədli publisistika nümunələrini oxuyub, düşünə-dünə mötəbər mənbə kimi istinad etmişəm.

Heç vaxt unutmam ki, 80-ci illərin axırlarında ştatdankənar müxbir kimi həmin redaksiya ilə əməkdaşlıq edərkən mərhum Babək Hüseynoğlu və Şəmistan Nəzirli ilə sıx yaradıcılıq ünsiyyətində olum. Sadə, səmimi münasibəti, xoş həsb-halı ilə könlümdə özünə yer tuitub. Biz – nisbətən gənc nəslin nümayəndələri daha çox hərbi tarixinin yorulmaz araşdırmaçısı kimi tanınan Şəmistan müəllimdən bu sahədə çox şey öyrənmişik. Generallarımız haqqında yazdığı oçerklərinə görə qələm dostları onu zarafatla “Jurnalistikamızın generalı” deyər çağırırlar.

Dünən ahıl jurnalistə zəng edib hal-əhval tutdum. Xatirələrin “köz”ünü qarşıdırıb xeyli maraqlı söhbət elədi. Onu da dedi ki, xatirimdədir, 1991-ci ildə “Gənclik” nəşriyyatında “Azərbaycan generalları” adlı kitabım çap olunanda sən ona yaxşı bir rəsenziya yazmışdın. Dedim, sağ ol ki, yadında saxlamısan. Sənin kitablarının çoxunu oxuyub, uğurlu axtarışlarına, dəyərli tapıntılarına həmişə sevinmişəm.

Şəmistan Nəzirli müstəqillik illərində Azərbaycan Dövlət Ensiklopediyasında “Xatirə” redaksiyasının şöbə müdiri, Müdafiə Nazirliyinin Hərbi-Elmi Tədqiqatlar və Tarix İdarəsində şöbə müdiri, Hərbi Elmi Mərkəzində baş elmi işçi işləyib. Yenidən dövlət televiziyasına qayıdaraq 1996–1998-ci illərdə “Hərbi proqramlar və salnamə” baş redaksiyasına rəhbərlik edib. “Qacarlar” əsərinə görə İran Dostluq Cəmiyyətinin 1-ci dərəcəli mükafatına, hərbi vətənpərvərlik mövzusunda tarixi publisistik əsərlərinə görə “General Həzi Aslanov” və Qazax Xeyriyyə Cəmiyyətinin təsis etdiyi “General Əliağa Şıxlinski” mükafatlarına layiq görülüb.

fatlarına layiq görülüb. “General Cəmşid Naxçıvanski”, “General Əliağa Şıxlinski”, “Topoqraf general İbrahim ağa Vəkilov”, “Tam artilleriya generalı Səməd bəy Mehmandarov”, “General Yadigarov qardaşları”, “Kırım dəftəri”, “1920-ci il Qarabağ döyüşləri” və digər kitablarında toplanmış materiallar arxiv sənədlərinə, real faktlara əsaslanmaqla tariximizin qızıl məqamlarını əks etdirir.

Bütün bunlar dostlarının onu general adlandırmasına haqq qazandıran faktlardır. Özünün rəsmən layiq görüldüyü rütbə isə polkovnik-leytenantdır. Elə bir kitabı da həmrütbəsi – Azərbaycanın ilk hərbi təyyarəçisi Fərrux ağa Qayıbov haqqındadır. Onun məhəbbətlə söz açdığı gənc Fərrux ağa 1916-cı il sentyabrın 12-də alman-rus döyüşlərinin qızğın anında Vılñüs istiqamətində Fərrux ağa Qayıbov “İlya Muromets-16” təyyarəsinin heyətində səma döyüşlərinə atılaraq qəhrəmanlıq tariximizə yeni cəsurluq səhifəsi yazıb. Qəfil hücumla məruz qalan uçuş heyəti düşmənin 4 qırıcı təyyarəsi ilə mərdanə döyüşə girərək onların 3-nü sıradan çıxarıb, almanları xeyli sayda canlı qüvvə və texnika itkisinə məruz qoyub. Təəssüf ki “İlya Muromets-16” axırda vurularaq yerə düşüb. Çətin döyüş tapşırığını yerinə yetirən təyyarənin bütün heyəti qəhrəmancasına həlak olub. Şəmistan müəllimin kitabda verdiyi belə bir fakt da maraqlıdır ki, cəsur Fərruxgilə almanlar hörmətlə yanaşaraq, heyəti yüksək ehtiramla dəfn ediblər... Fərrux ağanın çətin döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirdiyinə görə müxtəlif ordenlərlə mükafatlandırılması ilə bağlı qeyd edilən faktlar oxucunun qəlbinə qürur hissi ilə doldurur.

Bütün araşdırmalarında mütləq dəqiqliyə nail olmaq istəyən Şəmistan müəllim qeyri-adi fəaliyyəti ilə fərqlənmiş nadir hərbi mütəxəssislərdən olan, Fransanın generallara məxsus fəxri “Legion ordeni” və zabitlərə verilən “Legion xaçı” ilə təltif edilən yeganə azərbaycanlı, ötən əsrin əvvəllərində hərbi mütəxəssislərin çox yüksək qiymətləndirdikləri “Şıxlinski üç-bucağı” təliminin Rusiya, Fransa, Avstriya, Norveç, İsveçrə və digər qabaqcıl ölkələrin artilleriya məktəblərində dərslik kimi istifadə olunduğu general Əliağa Şıxlınskinin doğum tarixini də əsl həqiqətdə olduğu kimi müəyyənləşdirə bilib. Əsaslı faktlarla sübut edib ki, Şıxlinski 1863-cü ildə deyil, 1965-ci ildə anadan olub.

Ş.Nəzirlinin bəziləri dəfələrlə nəşr olunan bütün kitabları gənclərin milli döyüş tariximiz barədə məlumatlandırılmasında və vətənpərvər ruhda tərbiyə olunmasında beləcə mühüm rol oynayır. Təqaüdə çıxandan sonra hərbiçilərin veteran təşkilatında ictimai fəaliyyətini davam etdirən fədakar soydaşımız gününün xeyli hissəsini yenə arxiv və kitabxanalarda keçirir, müstəqil araşdırmaçı kimi axtarışlarını davam etdirir.

rir.

Şəmistan müəllimin bir arzusu da “Nüfuzlu nəsil tarixindən...” kitabını nəşr etdirmək idi. Şükür ki, buna da nail olub. Bizimlə dünənki söhbətində isə hələlik sonuncu – 44-cü olan “Üç general – üç tale” kitabının artıq hazır üzqabığını göstərərək, qəhrəmanlarının tale oxşarlıqlarından bəhs etdiyini bildirdi. Onu da deyək ki, Şəmistan Nəzirli xeyli vaxtdır ki, növbəti kitabı – görkəmli siyasi-hərbi xadim, Qarabağ xanlığının hakimi İbrahimxəlil xan və onun baş vəziri, şair Molla Pənah Vəqif haqqında tarixi roman üzərində işləyir. Bu əsərində bəzi ədəbi nümunələrdə İbrahimxəlil xanın təhrif edilmiş xarakter cizgilərinə işıq salır. Müəllif romanda xanın şairə atalıq münasibəti göstərmiş olduğunu faktlarla əsaslandırır.

Xalq yazıçısı İsmayıl Şıxlı Şəmistan Nəzirlinin Səməd Vurğun haqqında əsərlərini “Bizim şairin dolaşdığı diyarları qarış-qarış gəzib, onun əfsanəvi hekayətlərini toplayıb əbədləşdirmək” kimi dəyərləndirib. AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli onu “Mənəvi mədəniyyətimizin, elm və tariximizin canlı heykəli” adlandıraraq qeyd edib ki, Şəmistan Nəzirli tədqiqatçılar üçün nümunədir. Mərhum jurnalistika professoru Tofiq Rüstəmov deyib: “Belə yaradıcılığı cəsarətlə elmi-publisistik yaradıcılıq, elm də adlandırmaq olar”.

Bu isə Əməkdar jurnalist Əflatun Amaşovun fikridir: “Azərbaycanın tanınmış qələm sahibi Şəmistan Nəzirli müasir və keçmiş hərbi tariximizi sevgi ilə öyrənən və təbliğ edən dəyərli tədqiqatçı və nasir, keçmişimizə əsaslanaraq indiki dövrümüzün qəhrəmanlıq və vətənpərvərlik salnamasına rəng qatan, ümumən tarixi şəxsiyyətlərə və proseslərə xüsusi yanaşması olan istedadlı jurnalist və publisistdir”.

Onun haqqında yazılmış “Şəmistan Nəzirli: Tədqiqatçı ömründən səhifələr” kitabının üz qabığında belə misrələr var:

**Hələ axtar, ara, arxivlər dolaş,
Məlum fədaşın xalqına, qardaş...**

Müəllifinin Qazax mahalının ziyalı, şair Alim Aslanov olduğu bu misrələr də Şəmistan Nəzirlinin ömrü yolunun yığcam poetik təsviri kimi diqqət çəkir.

Bu gün “Qazax” Xeyriyyə Cəmiyyətinin üzvləri toplaşaraq, Prezidentin fərdi təqaüddəşü Şəmistan Nəzirlini – çağdaş Azərbaycan tədqiqat jurnalistikasının görkəmli nümayəndəsi, vətənsəvər yazıçı-publisist, Azərbaycan Jurnalistlər və Yazıçılar birliklərinin üzvü, Xalq Cümhuriyyəti və milli hərbi tariximizin, milli-mənəvi dəyərlərimizin yorulmaz araşdırmaçısını növbəti doğum günü münasibətilə təbrik edəcək, ona ən xoş arzulərini bildirəcəklər.